

ID-DAHLA GO L-IMDINA TAL-GRAN MASTRU ZONDADARI

(Minn tas-sur ALB. LAFERLA)

Marku Antonju Zondadari ġie magħżul bħala Gran Mastru ta' Malta ftit wara l-mewt ta' Perellos. Il-festa tad-dħul tiegħi gewwa l-Imdina saret b'żina kbira ħafna !

Zondadari sar Gran Mastru fit-tlettax ta' Jannar 1720 u il-festa tiegħi fit-tletin ta' Gunju, ta' l-istess sena.

Il-ġħada li ġie magħżul il-Gran Mastru, il-Kaptan tal-Virga, is-sur Pietru Mompalaw Apap, fl-imkien ma' l-ewwel ġurat, is-sur Baruni Mark Antonju Inguanez, mat-tieni ġurat, is-sur Salv Tonna Pontremoli, mas-sur Gann Luqa Pace (dak li kien iżomm l-istandard tal-Kavallerija) u mal-kbarat l-oħra tal-gżira marru għand il-Gran Mastru biex jisfrħulu.

Jumejn wara, il-Baruni Inguanez raġa' mar iżur 'l-Gran Mastru, biex itih il-permess li jkun jista' jaħseb għad-dahla tas-Sultun fil-belt il-qadima tal-gżira. Il-Gran Mastru ħalla kolloks f'idejh. Bdew allura il-laqgħat għal l-ispejjeż meħtieġa. It-tiswija tat-triq minn H'Attard sal-Imdina swiet 210 skudi, 10 irbigħlat u 17-il-ħabba.

Hadu īsieb ukoll biex ir-riġment tal-Milizzja jiġi aktar imghallem. Il-kaptan tal-Virga, li kien l-ewwel Kurunell tal-Gżira għamel erbgħha kumpannji, Granadieri, Muskettieri u Kavallerija. Tnabar fil-Gżira kollha kien hemm tnejn biss; kellhom jixtru tnejn oħra, wieħed għal kull kumpanija. Iż-żewġ tnabar swew seba' skudi.

Lejlet il-festa indaqqew it-Tnabar gewwa r-raħal kemm ukoll fl-inħawi tiegħi biex iħabbru in-nies bil-festa li kellha ssir il-ġħada. Il-ġħada fil-ġħodu, għall-ħabta tas-sagħtejn, reġġiġi ndaqqu t-Tnabar biex isejħu n-nies taħbi l-armi. Wara siegħa ir-riġment kollu nġabar quddiem il-palazz tal-Kaptan tal-Virga; il-kurunell tiegħi, li kien it-tieni ġurat, kien qiegħed fuq it-taraġġ tal-palazz bl-istandard tar-riġment f'idejh. Wara li l-fizzjali kollha sellmu l-istandard u marru għal lokhom ir-riġment beda jmarċa għan-naħha tal-bieb ta' l-Imdina; meta waslu hemm ir-riġmenti gew imħollija taħbi it-tmexxija tat-tenenti, fil-ħin li l-fizzjali l-oħra reġġiġi daħlu l-belt, neżġiġi l-uniformi, libsu ħwej-

jeg oħra u dehru rekbin fuq l-ahjar żwiemel tal-gżira. Il-Kaptan tal-Virga u l-ġurati kienu lebsin l-iswed, fil-ħin li n-nies li kienu magħhom kienu lebsin l-armatura tagħiġhom.

Inbagħiad ir-riġmenti tgħaqqu u bdew mixjin in-naħha tal-bibien ta' l-Imdina. Malli waslu *ippreżentaw l-armi* u telqu ghall-knisja tal-Vittorja (li tigħi fuq it-triq li tāti għal H'Attard). Hemm waqfu, u kullhadd beda jħares lejn

in-naħha tal-belt, mnejn il-Gran Mastru kien ġa telaq għal l-Imdina. Ftit wara, il-purċissjoni tal-Gran Mastru iffaċċat.

Wara l-Kavallerija tal-Gżira, liebsa bil-korazzi jleqqu u riekba fuq l-isbah żwiemel, dehret il-Karrozza tal-Gran Mastru, urajha kienu rekbin id-Draguni, biċċa mill-korp tas-Sultan. Għalqu l-purċissjoni ħafna kalessi u karrozzi.

Il-Kaptan tal-Virga ħa sehem fil-purċissjoni u mar fil-lemin tal-karrozza tal-Gran Mastru, l-ewwel ġurat rikeb in-naħha tax-xellug. Il-kbarat l-oħra qagħidu n-naħha ta' wara.

Meta l-Gran Mastru wasal fuq is-Saqqajja. ġie milquġħ biċ-ċapċip ta' l-idejn tal-folol miġbura hemm. Hawn niżel mill-karrozza, libes il-ħwejjeg ta' Sultan u daħħal Santu Wistin biex jisma' quddiesa, imdawwar mill-Kavalieri u mill-Gran Krucijiet ta' l-Ordni. Wara l-quddiesa, il-Gran Mastru mar sal-Biċċerija, daqsxejn barra l-belt, fuq il-Piazza della Croce fejn kien jinsab ir-riġment li kien qiegħed jistennih. L-Aj-jutant-Kurunell sellimlu u ippreżentalu bukkett, taħt xbieha ta' Anġlu, f'idu il-waħda b'qalb u fl-oħra żewġ imfietaħ.

L-Isqof, bil-lbies pontifikali, meghju mill-Kapitlu tal-Katidral ħareġ mill-belt u mar fejn is-Salib biex jitlaqa' mal-Gran Mastru. Hawn it-Teżorier xerred ħafna flus tal-fidda.

Wara l-laqgħa ta' l-Isqof mal-Gran Mastru iffaċċa baldakkin sabiħ ħafna, miżimum mill-ġurati, mill-Kaptan tal-Virga u mis-Segriet. Il-Gran Mastru daħħal taħt il-baldakkin u l-purċissjoni baqgħet sejra sal-bieb tal-Belt, fejn waqfet. Il-Gran Mastru qagħad gharkubtejh fuq ġinokk jatur, b'żewġ imħad tad-damask. Il-Baruni Inguanez, l-ewwel ġurat, b'żewġ imfietaħ, marbutin b'kurdu u ċoff tad-deheb u qeqħ-din ġewwa vażett sellem lill-Gran Mastru u qallu :—

“Għoġob lil Alla li jbierek lilna u din il-belt tagħna bi Prinċep hekk Kbira, bħala Sinjur u Sultan tagħna. L-unur mess lili biex noffri lill-Prinċep ta' qawwa hekk kbira it-treġija tal-Belt ta' l-Imdina. Għaldaqstant, jiena flimkien ma' shabi—bil-qima kollha—nitolbu lis-Sinjurija Tiegħiek li taħleff fuq is-salib li Int ġgib fuq sidrek li Inti thares u iġġagħal li jiġu mħarsa l-privileġgi u l-fidwa u d-drawwiet ta' din il-belt u tal-Gżira kif kienu ġa mogħtija mis-Slaten ta' Aragona u ta' Sqallija u mill-Gran Mastri ta' qablek.”

Il-Gran Mastru qiegħed idu fuq is-salib u ħa l-ġurament. Allura l-ewwel ġurat, waqt li kien qiegħed itih l-imfietaħ qallu :— “Jiena sejjer intik l-imfietaħ ta' l-Imdina biex iżommhom bħala tifkira ta' poplu li huwa fidil Lejk u li jisma' Minnek.” Il-Baruni bies idejn il-Gran Mastru bħala sinjal ta' qima. Inbagħad tkanta t-Te Deum li l-leħen tal-folol kien jinsama' mal-gżira kollha, sparaw il-murtali u l-qniepen daqqew shiħ. Il-purċissjoni bdiet miexja qalb folol l-aktar kbar u minn triqat imżejna bl-arazzi, ħarir, damask u weraq tal-liedna. Fuq il-bieb tal-belt kien hemm tifħir kbir għall-Gran Mastru, kif ukoll ħafna sunetti li ġew imqassma.

Il-pusċissjoni reggħet waqfet fejn il-“Kantuniera ta' l-Arkivju.” Hemm kien jinsab Ark għoli ħamsin xiber, u mqas-

sam fi tlitt daħliet; id-daħla tan-nofs kienet mifruda minn sħaba b'kolonni ta' rħam qiegħdin fuq il-pedistalli tagħhom. Fuq l-Ark kien hemm Medaljun b'din it-tpingija: "Il-Poplu ferħan qiegħed jilqa' l-Prinċep tiegħi." Fiż-żewġ nahietta' l-Ark kien hemm l-Arma ta' l-Università bil-kuruna rjal fuqha; inbagħad fuq kollox kien hemm l-Arma ta' Zondadari u ta' l-Imperatur. Fuq l-Ark kien hemm miktub bil-latin:—

MARCO ANTONIO ZONDADARI

SUPREMO HIEROSOLYMITANORUM MILITUM MAGISTRO
PRINCIPI OPTIMO
OBSEQUIIS ARGUMENTUM
ANTIQUA MELITENSIVM CIVITAS
EXCITAVIT

Meta l-purċissjoni waslet fejn l-Ark, tifel żgħir, Xandru Mompalaw, ta' għaxar snin, qara lill-Gran Mastru dana li ġej:— "Bir-raġun tgħollxi il-leħen tagħha bit-tifħir Malta tagħna, f'dan il-jum li inti sirt is-sultan tagħha, o Prinċep, Kbir m'hux biss fit-twelid tiegħek imma wkoll fil-għerf li fik jidher. Il-poplu Malti minnek jistenna ġid u ferħ; ir-rahan ta' ġid u ferħ aħna narawħ f'dawk il-fjuri li inti ggib fl-arma tiegħek; fjuri li aktar il-quddiem jatu frott ta' l-imħabba ta' missier. Jogħigbok tilqa', o Sinjur, il-kliem tiegħi, ta' tifel żgħir bħal ma jilqgħu nies kbar il-ghana tal-ghasafar ċkejkna u f'jum kbir bħal dan, Malta tgħajjajat dejjem minn xatt għal ieħor malli jissemma' ismek, Viva ! Viva !! "

Il-"*viva ! viva !!*" tat-tifel nifdet il-qlub tal-folla u f'daqqa waħda nsama' *viva* u ċapċip ta' l-idejn minn l-aqwa u hawn xerdu ħafna sunetti !

Il-purċissjoni baqgħiet sejra n-naħha tal-Katidral. Meta waslu, il-Gran Mastru daħal ġewwa l-knisja tkanta *Te Deum* bil-kbir. Il-Gran Mastru qagħjad għar-rkubbtejh fuq ġinokkjatur, quddiem l-artal maġġur, u wara li bies ir-relikwa ta' San Pawl li ressaqlu l-Isqof mar jisma' quddiesa fil-kappella fas-Sagreement. Fl-istess ħin il-Baruni Inguanez, l-ewwel ġurat, mar id-dar tiegħu biex jibgħat il-Buskett ir-rigali li l-Belt ta' l-Imdina kienet għiamlet lill-Gran Mastru, biex iqass samhom huwa bejn l-impiegati u l-kunventi. Dawna ir-rigali kienu:— Erba' għoġġiet, sitt nagħġiet, sitt qżieqeż, tnax-il

ħasi, tmax-il dundjan, żewġ tużżani tiġieġ, tużżana papri, erba' tużżani bċieċen u tmenin ratal u nofs ħelu. Dawna ir-rigali kienu ndukrati mis-suldati sa kemm iwassluhom il-Buskett. L-ewwel ma telqu tmax-il raġel bil-ħelu: inbagħad kull żewġ suldati kellhom lasta twila li magħha kienu mden-dlin dak li semmejna, barra mill-bhejjem li kienu jimxu. It-teżorier ta' l-Università u n-Nutar kienu mexjin magħhom.

Malli r-rigali telqu ghall-Buskett, il-Baruni Inguanez raġa' lura ghall-Katidral, fejn sab lill-Gran Mastru ħiereġ mill-Katidral; urajh kien hemm il-Kaptan tal-Virga, bil-Virga fidejh. Il-Gran Mastru wara li għamel żjara lill-Monasterju ta' San Benedikt u oħra lill-kunvent ta' Ĝiežu mar-ġewwa l-Grotta ta' San Pawl fejn naża' l-lbies ta' Gran Mastru u xedd ilbies ta' kull jum; daħal fil-karrozza tiegħu li wasslitu sal-Buskett, fejn kelli laqgħa mis-suldati. Lil dawn, il-Gran Mastru tahom tmax-il zekkin bejniethom. Allura l-ewwel ġurat, biex ipatti, ta lin-nies ta' ma' dwar is-sultan tmax-il skud bejniethom.

Pranzu kbir u kif jixraq sar il-Buskett. Ġew mistednin il-kbarat kollha tal-Gżira. Is-segretarju u l-Imgħallek taż-Żiemel kellhom l-unur li jduru bil-mistednin. Fuq il-mejda ta' dan kien hemm is-sur Piet Mompalaw Apap (kaptan tal-Virga) il-Baruni Inguanez (l-ewwel ġurat) is-Sur Frangisk Manduca, Dun Nerik Testaferrata u s-sur Baldass Bonnici. Fuq il-mejda tas-Segretarju qagħdu l-oħrajn. Wara l-pranzu u wara li kullhadd iż-żahaħejr lill-Gran Mastru dana flimkien mal-kbarat telaq għiex l-Imdina biex jara t-tiġrija. Il-Gran Mastru barra milli ħa sehem fil-festa qassam ir-rigali li kelli mill-belt, u l-kaptan tal-Virga qassam il-ħelu bejn in-nies ta' ma' dwar il-Gran Mastru u bejn il-folla.

Wara t-tiġrija, Zondadari, telaq ghall-belt Valletta.

L-ispejjeż li l-Università nefqet f'din il-festa telgħu tmin mijha u tlieta u tletin skud, għaxar irbigħat u tmax-il ħabba.* Għal dak iż-żmien kemxa flus sabiħa!!!

Dr. G. Busuttil.

* Li bi flus ingliżi jagħmlu £ 84. 9. 9 $\frac{1}{12}$